

L'illa Roja de narrativa, 17
Flors de debò

Flor Disfressa
Mim Juncà

MERCÈ RODOREDA

Flors de debò

Text preliminar de
Xavier Cortadellas

Pròleg de
Neus Real

Edicions
El Ventre del Llop

edicions
Sidillà

La Bisbal d'Empordà, Celrà, 2024

Edicions Sidillà SL

La Bisbal d'Empordà 17100

info@edicionssidilla.cat

www.edicionssidilla.cat

Edicions El Ventre del Llop

Celrà, 17460

ventredelllop@gmail.com

© Institut d'Estudis Catalans

Amb la gestió de Casanovas & Lynch Literary Agency, S.L.

© del text preliminar: Xavier Cortadellas

© del pròleg: Neus Real

© del text de les possibles fonts d'inspiració botànica: Albert Mallol i Mònica López

© Il·lustració de la coberta: Mercè Rodoreda, VEGAP, Barcelona, 2024

© de les il·lustracions: els seus autors

© d'aquesta edició: Edicions Sidillà i Edicions El Ventre del Llop

Disseny: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Primera edició: octubre 2024

Edicions Sidillà és soci protector d'Amics de la Bressola

Aquest llibre s'ha imprès a la Impremta Pagès, d'Anglès, amb paper certificat FSC

ISBN: 978-84-128185-6-7

Dipòsit legal: GI 1224-2024

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contactant amb CEDRO: 932720445 o cedrocat@cedro.org

Flor Sense Nom
Sara Ortiz

Flor Desesperada
Rosa Pagès

Sumari

11	Botànica per a innocents
19	El perquè d'aquest llibre
25	Flors de debò
27	Flor Ballarina
29	Flor Desesperada
31	Flor Blava
33	Flor Màgica
35	Flor Vermella
37	Flor Morta
39	Flor Felicitat
41	Flor d'Aigua
43	Flor Cavaller
45	Flor Dolenta
47	Flor Sense Nom
49	Flor Dispersa
51	Flor Tendra
53	Flor Cerimoniosa
55	Flor de Vida
57	Flor Negra
59	Flor Boja

61	Flor Sola
63	Flor Trasplantada
65	Flor Fantasma
67	Flor Llamenera
69	Flor de Foc
71	Flor Ombra
73	Flor Vergonya
75	Flor Orgull
77	Flor Tristesesa
79	Flor Llagost
81	Flor Gota de Fel
83	Flor Deliri
85	Flor Disfressa
87	Flor Ferida
89	Flor Gelosa
91	Flor Caminaire
93	Flor Malalta
95	Flor Melindro
97	Flor Sageta
99	Flor de Mel
101	Flor Fòssil
103	Possibles fonts d'inspiració botànica
135	Notes

Flor Sola
Vanessa Zaro

VANE

Botànica per a innocents¹

Des de l'any 1980 diferents editorials han publicat *Flors de debò* de Mercè Rodoreda. Sempre l'han editada juntament amb *Viatges a uns quants pobles* tal com va voler ella mateixa, un llibre que l'autora de novel·les com *Aloma*, *La plaça del Diamant* o *Mirall trencat* va deixar enllestit molt més de pressa que no pas les *Flors*. També Neus Real ho indica en aquest mateix llibre. L'un i l'altre són dos reculls de relats breus: *Flors de debò*, més descriptiu, aparentment, més objectiu, si se'm permet, més científic; *Viatges a uns quants pobles*, sovint narrat en primera persona, aparentment més variat, tota la gamma i tota la fantasia que hi vulguin. Però també tot l'horror, a tots dos, i la inquietud i l'estranyesa. L'un i l'altre, com és ben sabut, estan més directament abocats al món interior de la nostra autora, són més lírics, més poètics, més personals, segurament més intensos perquè Mercè Rodoreda ja no va sentir la necessitat de desenvolupar àmpliament el seu relat —introducció, nus, desenllaç— i de contextualitzar-lo a l'època o a la Barcelona que va conèixer i va viure. Ja ho havia fet i ho havia fet prou bé com per convertir-se, amb permís de Víctor Català, en la millor novel·lista catalana del segle xx. Potser això sigui també el que expliqui que trigués tants anys a donar per acabat *Flors de debò*. Va començar-lo a Ginebra, massa aviat; potser va anar-hi afegint i traient i sobretot perfilant flors durant bona part de la seva

vida. Anys i anys al calaix fins que, un cop ben assumit que la realitat no és lineal ni única, per dir-ho amb paraules de Margarida Casacuberta², un cop es va sentir prou forta i prou convençuda d'ella mateixa per veure-s'hi amb cor, Mercè Rodoreda va llançar-se de ple a una narrativa que no fa cap concessió al lector, una narrativa que entre l'art i la realitat es decanta clarament a favor de l'art i de la qual no dic res de nou si escric ara que està molt més relacionada amb *Quanta, quanta guerra*, que no pas amb les novel·les que la van convertir en una escriptora molt llegida i reconeguda. Sembla com si hagués necessitat, per dir-ho d'alguna manera, escriure aquelles novel·les per poder-se abocar a publicar les últimes obres de l'última etapa de la seva vida. Les més valentes, les menys edulcorades, les més pictòriques, les més trencadores. Fa anys que em passa pel cap, tanmateix, que la rata que apareix a l'última plana de *Mirall trencat*, quan ja ha passat tot, és un indicatiu clar que Mercè Rodoreda comença a dir adeu a tanta raó i a tanta concessió i a tant de realisme. Trobar que entre els *Viatges* n'hi ha un titulat *Viatge al poble de les rates ben criades* només m'ho confirma. De fet, tal com consideren avui molts estudiosos de la seva obra, hi ha una sola Rodoreda. És evident, però això no vol dir que les persones no evolucionem o que no anem sentint-nos més segures. És el que passa en aquests dos llibres, Mercè Rodoreda es capbussarà en una altra realitat molt més personal, segurament molt més pregona i més depurada, molt més dolorosa i molt més a prop de la composició musical³, per dir-ho amb paraules de Casacuberta. Tal com esmentem també a la contraportada, va ser Pere Gimferrer, en el seu *Segon dietari*, parlant de *Flors de debò*, el primer a detectar aquest pas:

«... Els personatges, és clar, són metàfores de nosaltres: la Colometa, Teresa Goday de Valldaura. Però en

el fons del dibuix dels llibres de Mercè Rodoreda, hi ha d'altres coses —un jardí, un colomar, un armari japonès— que també són metàfores, i no s'expliquen pas: finestrams a un altre món. Ara, en aquest llibre nou —*Viatges i flors*— el que sovint era fons esdevé primer terme.⁴»

Havia de ser, és clar, un poeta com ell el primer a notar-ho. Després d'ell, passats pel meu gust massa anys, Margarida Casacuberta⁵ i Carme Arnau⁶ van estudiar *Viatges i flors* més a fons. Bona part del que escriuré ho he après d'elles. M'ha sorprès, però, que totes dues passessin per alt que *Viatges a uns quants pobles* estigui format per 19 relats, mentre que a *Flors de debò* n'hi hagi exactament 38 i em fa l'efecte que això no és casualitat perquè té molt a veure amb la seva fugida de la *realitat*. Potser, i més encara si pensem en l'altra realitat que trobem en aquests dos llibres, no hi hagi una única explicació lògica. Segurament tampoc Mercè Rodoreda no va tenir cap interès a explicar-ho. És fàcil tanmateix relacionar el dos nombres, 19 i 38, amb l'any 1938. Mercè Rodoreda va començar el seu llarg exili pocs dies després d'aquell Cap d'Any que no va existir, exactament el 23 de gener de 1939. Però en aquell any el gener tampoc no hi va ser, no va ser un mes perquè en aquest país ja tot estava perdut, va ser només un exili. Darrere seu quedava una Catalunya vençuda i destrossada, el món on Mercè Rodoreda havia nascut i on s'havia fet desaparèixeria per sempre. Ella mateixa ens el va novel·lar. Va fixar-lo —esperem-ho— també per sempre. L'última gran victòria dels que «només» han estat vençuts. Però no pas derrotats.

Edicions Sidilà i Edicions El Ventre del Llop publiquem una edició de *Flors de debò* en què vint-i-sis artistes il·lustren cadascuna d'aquestes flors i en què dos botànics proven de

relacionar-les amb flors que *realment* existeixen. Fan, doncs, l'operació contrària que va fer Mercè Rodoreda perquè, també en paraules de Margarida Casacuberta, a *Flors de debò* hi ha una «pèrdua —no una mancança— de referents reals». No estic gens segur que a ella li hagués agradat. Tampoc a Henri Michaux, que va ser un dels seus referents: «Mes pays imaginaires : pour moi des sortes d'États-tampons, afin de ne pas souffrir de la réalité⁷». Però em sembla bastant segur que a Rodoreda li hauria interessat. Això sí.

I ja acabo. Jo diria que si el narrador de *Viatges a uns quants pobles* és sobretot un espectador és perquè aquests *Viatges* es relacionen amb el recorregut que va haver de fer Mercè Rodoreda de París a Orleans i després a Llemotges, mentre fugia dels nazis. Potser això explica que molts d'aquests relats siguin en primera persona. I també, que els escrigués més de pressa. Més que un caràcter, tanmateix, el narrador és una «mirada⁸». «És un home, no té pressa, no té casa ni arrels, no té por, contempla i admira». A *Flors de debò*, el narrador és també un narrador-vianant, però, per continuar dient-ho amb paraules de Margarida Casacuberta, és també «com una mena de mestre», quasi com si el lector es trobés davant d'un llibre de botànica. Descriptiu, objectiu, analític, científic i, tanmateix, no ens sembla gens fred.

La nostra edició

En una carta que envia a Joan Sales des de Romanyà de la Selva, al Baix Empordà, el 4 d'agost de 1981, Mercè Rodoreda escriu «Tinc unes quantes cartes per contestar. Uns clients d'un hotel ("Mas Badó") de Sant Quirze Safaja, em pregunten què és una "garritxa femella", nom que surt en *Viatges i flors*. Els hauré de dir que amb aquesta garritxa m'he pres allò que se'n diu una

llibertat poètica i que la garritxa és un nom empescat. Diu que si els ho explico em quedaran molt agraïts. Què hi farem.»⁹

Costa de saber què va empescar-se i què hi ha de real i, per tant, què hi ha que puguem reconèixer a *Flors de debò*. Provar de corregir un text de Mercè Rodoreda, que, a més, ha estat revisat i corregit altres vegades —i llegit centenars i milers de cops— fa molt de respecte. I d'entrada sembla una feina un xic ridícula. He mirat de tocar el text tan poc com he pogut. No gaire res: uns quants *darrere* en funció adverbial que Mercè Rodoreda havia escrit en femení, com si fossin un adjectiu. Uns quants accents diacrítics que ja no són normatius. Un guionet —rat-pe-nats— que no calia. I encara, una cosa sense gaire importància perquè és tipogràfica, però que m'ha amoïnada molt: tant a les *Flors* com en els *Viatges*, Rodoreda posa un espai en blanc abans i després dels dos punts. Així és com es fa a França, així és com es va fer a la primera edició de *Viatges i flors*, així es com s'ha fet en altres edicions. Segur que així és com va escriure-ho i potser fins i tot com va indicar-ho Mercè Rodoreda. Va començar a escriure *Flors de debò* a Ginebra, l'opció que va prendre Mercè Rodoreda té més a veure amb la tradició del lloc on va exiliar-se que no amb la tradició catalana moderna. És per això que he optat per treure aquest espai en blanc previ als dos punts. És com ho fem habitualment en català, així és com indiquen que s'ha de fer Josep M. Pujol i Joan Solà a *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'editor i el dissenyador gràfic*¹⁰. I així és com s'ha fet també en les darreres edicions de *Viatges i flors* des del 2007.

Generalitats

M'ha reconfortat llegir aquell fragment d'aquella carta de Mercè Rodoreda amb què he començat aquest apartat. Naturalment, no he trobat la paraula *garritxa* a cap diccionari. Per no

trobar-la, no recordo haver-la llegida a *Viatges i flors*, però no ho he buscat a fons, ja ho reconec. Si m'ha reconfortat, tanmateix, és perquè hi ha una altra paraula que m'ha fet anar de corcoll. Apareix a *Flor Morta*, la paraula és *marminya*. No l'he trobada a cap diccionari. No sé què vol dir, només em puc imaginar el sentit de la segona coordinada: «i espero amb aigua a la boca la marminya cega amb ales de bresca que passa de llarg...». Jo també hi he passat de llarg, mentre espero que potser algun dia algú que en sàpiga més que no pas jo em dirà què carai és una marminya. I si pot ser, que sigui cega!

Anoto per acabar tot un seguit d'altres paraules que també m'han sorprès d'altres flors. Ara sí que ho escric per ordre. Indico també la Flor a on són:

Xuribinga-Palangriu i Salamandrill a Flor Desesperada. Deuen ser paraules inventades, si bé salamandrill fa pensar en la paraula salamandra.

Indulina a Flor Blava. Al començament vaig pensar que era una errada, però en buscar-ho vaig saber que és un colorant blau i violeta.

Baldiró a Flor Cavaller. Apareix després de clavell i abans de violer i cascall. Baldiró pot ser un diminutiu, que jo sàpiga, però no és cap flor.

Vernissat a Flor Negra. De fet, és dialectal. Envernissat.

Dotzena de frare a Flor Fantasma. Una dotzena de frare és un conjunt de tretze i no de dotze. Serafí Pitarra va escriure un llibre de narracions en prosa titulat *Dotzena de frare*. Naturalment, de narracions n'hi havia tretze. Venint com venia d'una família aficionada al teatre, no costa gaire pensar que Mercè Rodoreda coneixia el significat d'aquesta frase gràcies a aquest llibre. Tota manera, a mi aquesta frase feta m'ha arribat també per tradició popular: en Lluís Palés, un amic meu, m'ha dit que abans els frares regatejaven tant que, quan demanaven una dot-

zena d'ous, acabaves donant-los-en tretze. Tretze són les salutacions que fa la Flor Fantasma després del toc de les dotze de la nit de Cap d'Any. Si ho miren, veuran que han de comptar els quatre punts cardinals un a un i també, els dos anys: el que fuig i el que s'espera a la porta.

Mitzurica a Flor Ombra. En desconec el significat si és que en té. No sé si és un nom popular d'una constel·lació.

Llengua de ferro a Flor Ombra. Tenen llengua de ferro els dracs mitològics, però no els penjats. No sé si és un nom popular d'una altra constel·lació.

Merliu a Flor Disfressa. El mascle de la merla és el merlot.

Ocell Perdingues a Flor Ferida. No sembla que existeixi aquest ocell.

XAVIER CORTADELLAS